

УДК [930.253:94](477-25)"1941"

О. М. БЕЛАЯ*

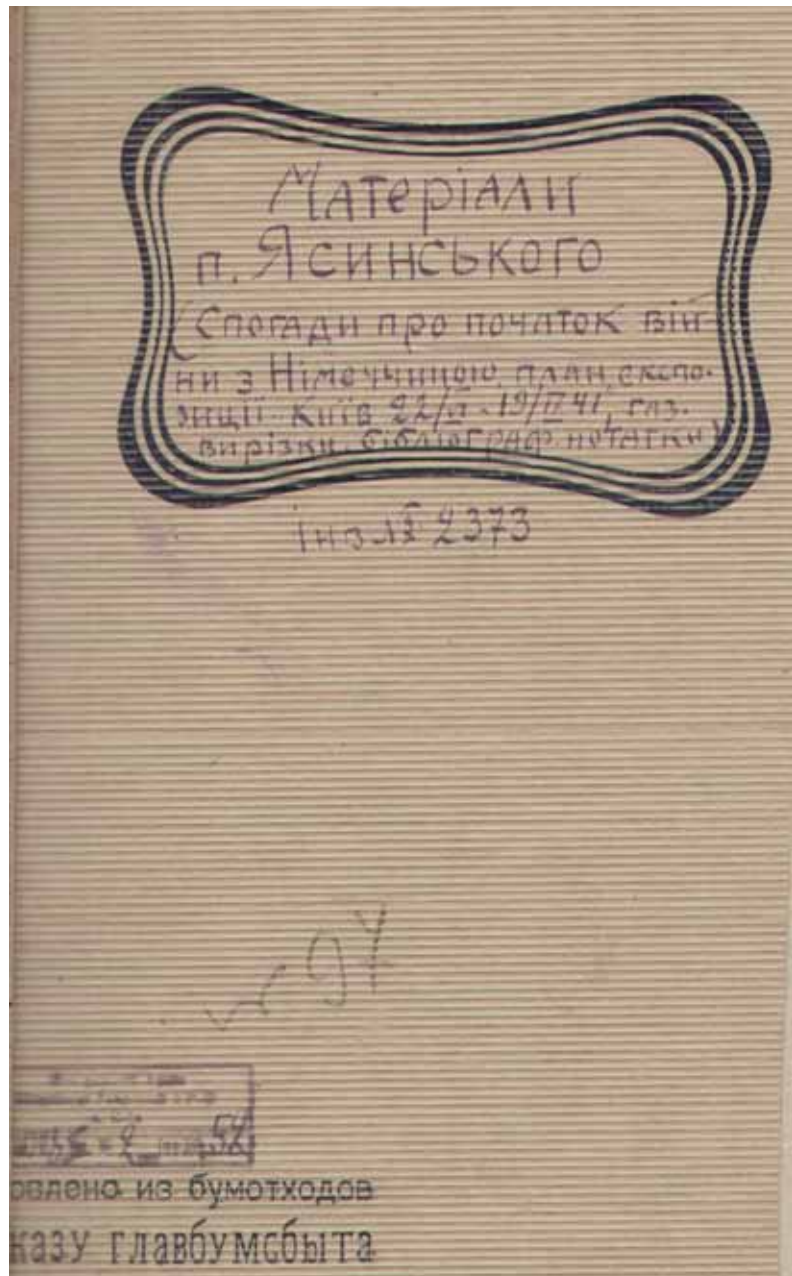
**КИЇВ У ПЕРШІ МІСЯЦІ ВІЙНИ
ОЧИМА УЧАСНИКА ПОДІЙ
(червень–вересень 1941 р.)**

Уперше публікується документ з архівного фонду “Музей-архів Переходової доби Київської міської управи”, який дозволяє подивитись на події перших місяців Великої Вітчизняної війни в столиці України очима киянина М. Ясинського. Проте, читаючи його спогади, потрібно враховувати, що писали вони під час німецької окупації міста для демонстрації на документальній виставці, що готувалась в експозиції музею-архіву під патронатом окупантів.

Ключові слова: Державний архів Київської області; музей-архів Переходової доби; спогади; війна; Київ; німецька окупація.

У Державному архіві Київської області (далі – Держархів Київської обл.) зберігаються документи музею-архіву Переходової доби (надалі – МАПД), що існував в окупованому німцями Києві з 26 березня 1942 р.¹ до кінця жовтня 1942 р.² Серед них під інвентарним номером 2373³ – Матеріали Ясинського (Спогади про початок війни з Німеччиною 22.06.–19.09.1941), які колектив музею-архіву під керівництвом професора О. П. Оглобліна планував використати для експонування на виставці “Визволення Києва німецькою армією від юдо-більшовицького гніту та відродження господарського і культурного життя м. Києва”⁴. Після звільнення Києва від німецьких загарбників (6 листопада 1943 р.) і повернення з евакуації Державного архіву Київської області⁵ вся вціліла документація МАПД була об’єднана з експонатами колишніх його експозицій в єдиний фонд Держархіву Київської обл. під назвою “Музей-архів Переходової доби Київської міської управи”. З огляду на обставини існування музею-архіву, його співробітників (а це були професори Д. О. Белінг, С. О. Гіляров, О. С. Грузинський, С. М. Драгоманов, І. В. Моргілевський, Н. Д. Полонська-Василенко та інші науковці, що не встигли виїхати з Києва перед німецькою окупацією) це документальне зібрання було на таємному зберіганні та залишалось закритим для дослідників майже до кінця радянського періоду історії України. Тільки у травні 1990 р. фонд розсекретили, надавши статус вільного доступу⁶.

* *Белая Ольга Миколаївна* – кандидат історичних наук, начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву Київської області.

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 2-12 зв.

Писма про грабування - найахурачнє. 2
 "Кухольвали те, а пидкише". "Да вачувати.
 Коло виливено погуби (ріс тукнути. і Франка)
 мочури від вана проварити. Лежають півні, у суч
 робить примочку зо розбитої гототи. Кругола на
 ніривошу туди. Яма - сі моча хетима зокрита
 за літнкого хетимом і накатаєвим набран
 у кей з відра круму вина. Та нафотес, ба
 ривавсь. Яма - сі гототи фом вилмно у кей
 з рик відра з вилно - "заради, кулітали інак
 ви і мочури. Хюсе кити у нафти гранару, ^{був}
 порашено. Покоріт з горішчид. Зобіт... Промоче задки з ^{був}
 Двоє висвітиват ("бушов - "виробитав" ^{був}
~~з зламиваном~~ озубрати відра вина и ^{був}
 хети укнатиби, аи на бн, іткесю. За мило
 П'има пованте...

До прилітешет ЗДТС-у ^(був) ^(мисл.) ^{був}
 зібранет мочу. Суди залмадиют у фвери, зрочи
 зайнє у збір. А койнша розне з звочу вісно
 и птис. Очи горит у кей... "Цубидге, цубидге"
 Фвери ввративат...

Кто 2-и зичи дия з бурей. Куевла по бчр.
 франка приїват машина. Крмива і моч з
 машини, при чейтемі. На машині кілми.
 Одни на прилюдці. Фе-кілми посортю в
 повітря з пісця. Пнрїкам зо погуби з вилно.
 Кей приптахти. Дади гороч. Двоє кілает зей
 аи зо погуби и вийчли. Пнїфам... Пнїррчу
 - вачувати машина и нє та

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
 Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 2.

2^о Десь німці, чи свята нурієцька ностальгія?! Через
 нім-години німецької мовою з Берл. Гуржун.
 в бгн Вільсара Шелеша.

Київська вулиця пороз юни дурже фактосаюи.
 Сцену като пофедо з Рамон, грабуєки - все це наві-
 дузо хох. Вадмет Наскучної ноги. Коли проз-
 дити німці, мозу свадн коло вортн, коло барак-
 ннх дверей... сьгаю логге дурімот...

На периморі

Ніз з 18 на 19/IX-ч. бактималь "активіст"
 шнх, хто за мєня доскучивкіт вурієт здрікієт
 вєдурієт зтодн, вурієт ідейнієт, вурієт мо-
 ральні зрнкі, забче про свої обов'язки пороз што
 крайкого, зочема вєрз Києва, де фїєтосе втн
 вєл історїєт дн мєтосн. Подалеє грабуєки дн
 нахєтн, подалеє німєтн, кєє рїєтнєт Києва,
 але історїєт набрало нє рєактїєтнєт
 фогн. Вєрз мєтоснєт рїєтнєт
 подалеє з грабуєт.

Прирєтєт подалеє, мєтоснєт вєтєт зрїєт
 нєтєт нєтєт вєтєт грабуєт, нєтєтєт
 рїєтєтєт Києва.

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
 Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 2 зв.

19 листопада. Де притисли іграшки? Умивити наміри! Де
 підтримат заєць Крахтивіага, галасливі „примусити“
 требами? „Німіші працьовани, а ми говоримо.“ 3
 Де-то з кінц „виробивал“ діяти. Деякім сарди
 на ~~Дніпро~~ ^{Дніпро} вкра дабно підешав румуністична-
 ги. Знаєні зобачи прохрмнів (маса, бородина,
 зацетов мовина, облік, рідко) а тамош працюю
 рорідран службовці. Носим мішмаши.
 А німіші все не йдуєт...
 Вирішили ми пожевошисел. „Мастери протже
 відмовили сарди.“ Вісали з бази нові зобачи
 працюєт і змот подам роздумівати. Але не
 велики до кінца розрабувати. Кез і з вітном
 з деєтвем ^{німіші} деєтвем жакають, ми не ~~під~~ ^{під} ~~під~~ ^{під}
 і з, крім што, зуме цікавляють різні „працьо-
 поцієні“ півка...
 19/IX. На Хрещатині ^{в застатковій Луце Кради} ^{середній} ^{середній} ^{середній}
 арах шесовни - рідко не бере. Фі дітви-
 ки несуть дошну. Зуєстрієні селетован
 „шампо дубра мовина дісвали і тамле
 до гримі.“ Крик: „зірвали Київські рідко!“
 [Брєтис]. Несуть разі прїємлі. Погоди
 рани, але не всі валюти. Беруть, лми ж
 фого, жієткми поцатоме квітаччи, то ч ким
 забрали.
 Чирі: „Вірвали, працьовани“

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
 Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 3.

Київ з 18го на 19/ІІ
 № 10, 11.

На величезній балачці народи. Військові будували.
 Горять банкіанська скарбниця, зав. «Білецькими», Ем
 штрапа на банкі, і ін. Небо в злиравах.
 грабують крамничі, квартири ватиканів.
 Несуть пороху, відрали вино, мішки борош-
 на. Того ж розвідкаючі були аркаму про «Уай-
 ні». «Айвілівчовина» навіс гетьо з есенер і воя-
 кіт анархістичні, урток поєміє, міже фоні ватикан,
 притворювані і т. н. Не ті, що виступили Сергій-
 нили гетьо не з пороху років ІІІ стор. 2000-
 ло: «Нам байкуме — ти ко зно, ти годро —
 що все прола в природу ошої...»

~~Е. П. О. Кіт~~

Не «Вони забутий» нумалою свідрало
 «Світлою з конною» слези...
 Встань ермітів безодня
 Не вгубь вати в ії гурмі...

А сальки ії в Києві? Потохідна ос-
 лива сїан кешина гурмі, нед вобдима
 Кміт, урочавани рото згаданих «амілівних»
 в іїа промислових Меморії. А не коня
 потрідно зробили, в ії і вгубі іїї виступи.
 Де-рото ноче с бомбовосковинах. Не кіт, що
 ії Меморія зучитилося з гаси, коня не вали
 виражені болшевицьке «Кіт Кашур». Де-рото

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
 Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 3 зв.

86

14

Ваканції.

Візіт до Києва почався рано, це то 8/IV. З 8-ї
 став дуже поспішати. А з часу одходу потім одом
 тобто з 6/IV перейшов у масовий. Перевалив Візіт
 з Києва на Київ, на Київці. Всього ж ітам займився.
 Забрали з собою лише найнеобхідніше з одної. Квартери
 зайняли з усім, що там було, в крайній виїзду на
 Садарків, або на Сухескич.

Потім потім найдовше абило, абило, підводи, вода, вода.
 За працюючі підводи викладали. Потім забрали з
 собою все, крім меблів.

Візіт і рідко рідко. За ~~тими~~ Наймаленькі
 підводи селіської, складові, бузи, теплої, Корзони,
 рідко несподівано, здавалося, рідко і сідлом
 знову селі. Куди вони ідуць?!

Академія, наукові, письменники, артисти
 азербайджанські прийшли вийшли з Києва.
 з академіків зайняли в Київ. ~~фот.~~

Реші і бідолахи бідолахи азербайджанці.
 Більшею часткою пероробувалися, щоб не зали-
 шали Київ. Шукали на околицях таку хвороту,
 де б ~~було~~ крім парадного був і гарний фіт, де
 можна було б легко побігти на горіжку, на дах,
 на сусідні будинки, та по доріжці спускалися на
 землю. Передгалест, хіччемою бороди, ко вихо-
 дили вдало кобутило...

Реші і бідолахи зайняли в своїй кбоду
 Одні професор з дружиною і дитиною вийшли з
 Києва абило, ітам на Харків. Кого Муден
 бідолахи. Водрами яко-сь до Божукова і там

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
 Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 8 зв.

8/III - 9/III - 41. Київ (Панітка) 43
 Надальство відриває свої радими „в дуба Ротені“.
 Доводило к воїнам ^{до} ~~до~~ друзи стобитривати пар
 тійці-~~до~~ ^{сло} в стобух. Могли вивести їх з Катва. До їх
 прору вайтаникі маючи. Наваніа жеромт ^{маши} у дубі
 претавови. Могутом жуйт же, гекатом жером. Керем, Кирн
 ки, телеграмми...
 На Філірі терунові камери. Регулярно вадичує
 пали ~~суб~~ любовні. Автоматичним товгові. Серед ~~жест~~
~~кертв~~ ~~визріват~~ ~~зурма~~ - невинувачливи ~~нагаласьов~~
 А нагаласьов! ^{17 в тій жеромт і в дубі} ~~до~~ ~~воно~~ ~~весе~~ ~~з~~ ~~5~~ ~~т~~ ~~с~~ ~~т~~ ~~с~~
 додавуєт та аджи ~~до~~ ~~до~~ ~~до~~ ~~до~~ ~~до~~ ~~до~~ ~~до~~ ~~до~~ ~~до~~ ~~до~~
 продавці газети. Важкої Лави з Поділля.
 Кархатом з розумних ~~раді~~ ~~раді~~ ~~раді~~ ~~раді~~ ~~раді~~ ~~раді~~ ~~раді~~ ~~раді~~ ~~раді~~ ~~раді~~
 Луди, жерсаказного згорі, нагаласьов ввачав, ~~та~~
 виграва Чирітки ~~та~~ ~~та~~ ~~та~~ ~~та~~ ~~та~~ ~~та~~ ~~та~~ ~~та~~ ~~та~~ ~~та~~
 тає Бресану ~~лети~~ ~~висловити~~ ~~за~~ ~~зурма~~, ~~та~~ ~~вигра~~
~~та~~ ~~перинтерії~~ ~~та~~ ~~не~~ ~~є~~ ~~вагітні~~ ~~молоси~~.
 Жеромт ~~на~~ ~~дучи~~ ~~Лави~~ ~~в~~ ~~основу~~ „~~жербн~~“ ~~і~~
~~вигра~~ ~~вигра~~ ~~вигра~~ ~~вигра~~ ~~вигра~~ ~~вигра~~ ~~вигра~~ ~~вигра~~ ~~вигра~~ ~~вигра~~...
 =

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
 Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 9 зб.

1005
Зробили і за віровірностію Народице. Колетарки
не багато в ^{протестанти} ~~високотній~~ класі, вижмоги ^{до} на розі ^{туди} ~~туди~~
навартемених ~~Навартемених~~ ^{збрав} ^{Михайло} ~~туди~~ в повітрі ~~нависла~~ свідки
негородого каючу. Крім формули коло Колетарки,
намотали ми швацьке висцарю і ^{нашу} ~~власну~~ ^{нашу} ~~нашу~~
огляді Турботні руди Корівнакь, шори, але не збави
прабована насиві, швацьке победіна вимонавці, — все
не сораваго в ривити, що пророчені на загляд не
лише документи...
Чи тою пачку, погр, відомийми зрадами? Смер-
дівими сійай. Чисаю не лише зуровані, а й обурені:
не «отважно матеріал смарою там, що і показує
і не зурно». Ахенти ще почаси і жод, до зради,
краще до аігачіноі мавціату крудю працюша,
Моді в Сіаишер мавціате Счі змі цюо прудамі-
ли прудамі.
«Документи погані пачки 2/21. Колетарки не
висотали протестантських класу масу пачку. В повітрі, на
бурихт класі поалу, негородого каючу. Що одно
ли пророчені на загляд не тільки заодіт жоду-добе
вацької аігачі, а й самих аігачорь.»

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 10 зб.

23/II - 8/III - 41. Київ

Кри́тасе же ^{у повстанні 1917} ~~зв'язати~~ в ~~якого-сь~~ ~~організацій~~ ~~катору~~ в ~~наслідок~~
~~продовження~~ ~~цього~~ ~~часу~~
~~Майнові~~ ~~продовжує~~ ~~працювати~~ ~~в~~ ~~Державній~~ ~~Думі~~ ~~Києва~~
~~мобілізація~~ ~~(масова)~~ ~~внесла~~ ~~зміни~~ ~~в~~ ~~Кладі~~ ~~робітничій~~.
~~в~~ ~~розумінні~~ ~~їх~~ ~~по~~ ~~носа~~ ~~хар~~, ~~в~~ ~~характері~~ ~~роботи~~. ~~Куди~~
~~в~~ ~~органі~~ ~~у~~ ~~часові~~ ~~між~~
~~влада~~ ~~орган~~ ~~з~~ ~~часами~~ ~~з~~ ~~будує~~ - ~~готовить~~ ~~інженера~~ ~~к~~ ~~будує~~
~~і~~ ~~не~~ ~~на~~ ~~роби~~ ~~тця~~ ~~в~~ ~~будує~~ ~~в~~ ~~з~~ ~~мні~~ ~~се~~ ~~ш~~ ~~ма~~ ~~в~~, ~~що~~ ~~лі~~ ~~ше~~
~~з~~ ~~ай~~ ~~нові~~ ~~молоді~~ ~~сиріт~~ ~~ні~~ ~~інженер~~ ~~у~~ ~~будує~~, ~~що~~ ~~є~~ ~~ще~~
~~з~~ ~~ар~~ ~~ду~~ ~~в~~ ~~в~~ ~~мо~~ ~~будує~~ " ~~в~~ ~~со~~ ~~бі~~ ~~в~~ ~~ели~~ ~~кі~~ ~~з~~ ~~ві~~ ~~д~~ ~~но~~ ~~сті~~ ~~ор~~ ~~гані~~
~~з~~ ~~ав~~ ~~о~~ ~~ра~~. ~~Т~~ ~~е~~ ~~п~~ ~~ер~~ ~~у~~ ~~час~~ ~~ові~~ ~~о~~ ~~го~~ ~~ла~~ ~~п~~ ~~р~~ ~~і~~ ~~я~~ ~~к~~ ~~а~~ ~~і~~ ~~ч~~ ~~у~~ ~~в~~: ~~д~~ ~~ир~~ ~~ек~~
~~т~~ ~~ор~~ ~~і~~ ~~д~~ ~~ва~~ ~~ін~~ ~~ж~~ ~~е~~ ~~н~~ ~~е~~ ~~р~~ ~~и~~. ~~В~~ ~~сі~~ ~~ін~~ ~~ші~~ ~~"~~ ~~м~~ ~~а~~ ~~т~~ ~~а~~ ~~л~~ ~~и~~ ~~н~~ ~~и~~ ~~"~~ - ~~с~~ ~~т~~ ~~у~~ ~~д~~ ~~н~~ ~~е~~ ~~м~~
~~з~~ ~~н~~ ~~а~~ ~~р~~ ~~д~~ ~~р~~ ~~а~~, ~~б~~ ~~у~~ ~~х~~ ~~т~~ ~~а~~ ~~т~~ ~~о~~ ~~р~~ - ~~п~~ ~~р~~ ~~и~~ ~~є~~ ~~л~~ ~~н~~ ~~е~~ ~~м~~ ~~и~~ ~~і~~ ~~п~~ ~~р~~. ^{Німецькі} ^{війська} ^{на} ^{Києві}
~~П~~ ~~р~~ ~~и~~ ~~ї~~ ~~м~~ ~~і~~ ~~т~~ ~~а~~ ~~м~~ ~~ні~~ ~~м~~ ~~е~~ ~~ць~~ ~~кі~~ ~~Л~~ ~~і~~ ~~т~~ ~~а~~ ~~к~~ ~~и~~, ~~к~~ ~~а~~ ~~д~~ ~~а~~ ~~м~~ ~~б~~ ~~о~~ ~~л~~ ~~д~~ ~~и~~. ~~О~~ ~~д~~ ~~н~~ ~~о~~
~~р~~ ~~а~~ ~~ш~~ ~~к~~ ~~у~~, ~~з~~ ~~де~~ ~~з~~ ~~і~~ ~~є~~ ~~т~~ ~~о~~ ~~с~~ ~~о~~ ~~н~~ ~~ц~~, ~~з~~ ~~б~~ ~~о~~ ~~к~~ ~~у~~ ~~П~~ ~~е~~ ~~т~~ ~~р~~ ~~о~~ ~~в~~ ~~н~~ ~~а~~ ~~п~~ ~~о~~ ~~Л~~ ~~і~~ ~~т~~ ~~и~~
~~б~~ ~~у~~ ~~л~~ ~~ь~~ ~~в~~ ~~а~~ ~~р~~ ~~а~~ ~~У~~ ~~ч~~ ~~е~~ ~~р~~ ~~в~~ ~~н~~ ~~а~~ ~~п~~ ~~р~~ ~~о~~ ~~б~~ ~~і~~ ~~т~~ ~~а~~ ~~м~~ ~~ні~~ ~~м~~ ~~е~~ ~~ць~~ ~~кі~~ ~~б~~ ~~о~~ ~~л~~ ~~д~~ ~~о~~ ~~в~~ ~~о~~ ~~р~~ ~~и~~.
~~І~~ ~~ї~~ ~~б~~ ~~у~~ ~~д~~ ~~о~~ ~~20~~. ~~Л~~ ~~е~~ ~~т~~ ~~и~~ ~~в~~ ~~с~~ ~~в~~ ~~р~~ ~~о~~ ~~т~~ ~~о~~ ~~Ч~~ ~~о~~ ~~т~~ ~~и~~ ~~р~~ ~~о~~ ~~б~~ ~~о~~ ~~у~~ ~~к~~ ~~р~~ ~~м~~ ~~и~~ ~~н~~ ~~а~~,
~~з~~ ~~о~~ ~~б~~ ~~є~~ ~~д~~ ~~и~~ ~~н~~ ~~о~~ ~~б~~ ~~е~~ ~~с~~ ~~н~~ ~~о~~, ~~п~~ ~~о~~ ~~т~~ ~~і~~ ~~л~~ ~~н~~ ~~о~~, ~~н~~ ~~е~~ ~~з~~ ~~м~~ ~~і~~ ~~к~~ ~~н~~ ~~о~~ ~~т~~ ~~о~~ ~~г~~ ~~и~~ ~~К~~ ~~у~~ ~~р~~ ~~е~~ ~~ч~~,
~~н~~ ~~е~~ ~~з~~ ~~б~~ ~~і~~ ~~т~~ ~~н~~ ~~и~~ ~~п~~ ~~р~~ ~~о~~ ^д ^і ^л ^и. ~~Н~~ ~~а~~ ~~д~~ ~~е~~ ~~к~~ ~~и~~ ~~л~~ ~~и~~ ~~л~~ ~~и~~ ~~в~~ ~~л~~ ~~ю~~ ~~с~~ ~~т~~ ~~и~~ ~~п~~ ~~р~~ ~~о~~ ~~б~~ ~~і~~ ~~т~~ ~~и~~.
~~н~~ ~~а~~ ~~з~~ ~~К~~ ~~и~~ ~~є~~ ~~в~~ ~~н~~ ~~а~~. ~~Н~~ ~~о~~ ~~г~~ ~~о~~ ~~о~~ ~~б~~ ~~с~~ ~~т~~ ~~р~~ ~~і~~ ~~т~~ ~~о~~ ~~в~~ ~~н~~ ~~и~~ ~~з~~ ~~з~~ ~~е~~ ~~к~~ ~~і~~ ~~н~~ ~~т~~ ~~и~~, ~~К~~ ~~у~~ ~~р~~ ~~е~~ ~~ч~~ ~~н~~ ~~а~~ ~~р~~ ~~а~~
(3 місяців л. Ясинського)

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 11.

110
 навів з звітності... Вирікані поєди, по "своєму" на
 побіжках на вищих майдані всіх великих будинків.
 "Пові, на якому був я, не був однією кошкою."
 "Ну що! Як?" "Уже по попередній згоді, з підвалу,
 як був КП (Командний пункт). "Міли", виводило,
 "поступити". В цей час з-за Дніпра по Київ вий
 Корсенько / В. Володимирівна / летіли згоді німець-
 15 машин і килим Чотирьохкільметова. Ті перші не
 кинути жодної бомби. А з цих один кинув і по-
 прав і кинути вий заводу, зруйнував, вий
 завод з ладу. Розповідав про це з захочешилля —
 одна бомба і там було!

Про перекладу:

"Київ з захочешилля сажали, коли проривали на
 Каблом німецькі літаки, були жовні, що ^{німець} Київ не буржу
~~кіт~~ руйнували Київ. Київ там вони і сажали.
 Київ зруйнували ~~недо-бачивали~~."

«...отже, матеріал означає нам, що і показує
 і незручно». Можливо це почалося і там, бо, згадує,

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
 Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 11 зв.

22/VI - 1941. Київ. № 12

Приблизно о 7 го ранку над Потоєм Комінформом
 потім рв'ячи в собі тарилатні знаряди - летіли німецькі
 літаки. Їх одстрілювали земліки. Але я не придав цьому
 особливому значення, бо того ж мені здавалося, що по відбу-
 ванні навітряні повітряні маневри. А як же це в
 церці я не своло, обізвав ні з ким своронили не бачили,
 щоб міг би знайти більше за мене про новину. А
 пішов в Ташаронку на Армію з ким, щоб так
 купити речі з їжею і іншими в Толосіє. Була
 неділя - вихідний день. О 12 го в Ташаронці засіли
 повітряна привога. Особливо бранетних бачо на
 білоруські публіки не соравила. Відбувалися привога
 і райони... Правда міліціонер випроваджував групу
 з Крамничі знамо ревмніце, кім збудавно, навіть
 тих, кого вже з чомом своло у церці за Кавбалею
 Потоєм виходили тице, майже свокіно. Ми
 стрієнка чашки публіки по іміт хвилі
 розвідкам, що на Потоє в баче завині і ін.

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
 Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, стр. 52, арк. 12.

1205
 Коли виходили з Крамлю, саме висловлював про-
 мову про раду народи. Коли сарди Митрополита...
 Я зрозумів — дійсно війна...
 Коли зупинилися великою нагою не було стільки...
 Добровільно вийшли війська не було. Хрестом
 зусердні своїми про війну, як про це не казали...
 Призначили, коли зупинилися Митрополита
 Полковник, Київ сарди про мову про Митрополита
 з політичного зручності...
 Для переказу:
 "Ще населення Києва факт початку слов'янсько-ні-
 мецької війни (20/11/11) відразу від побігів мов,
 про вагу було обстріл з землями німецьких літаків
 над Поголом Костоминь, що по радіо було повідомлення про
 Митрополита, що він вразив різні пункти: про війну на
 Воєні і М. Митрополита "виправдані" митрополита..."

Спогади киянина Михайла Ясинського про початок війни та оборону Києва.
 Державний архів Київської області, Ф. Р-2412, оп. 2, спр. 52, арк. 12 зв.

Перегорнемо сторінки спогадів киянина Ясинського (у цитатах збережено стиль та орфографію документа):

22.06.1941

Приблизно о 7 год. ранку над Постом-Волинським почали рватись в небі гарматні знаряди – летіли німецькі літаки. Їх обстрілювали зенітки. Але я не придав цьому особливого значення, бо чогось мені здалось, що відбуваються навчальні повітряні маневри. В той день в черзі я не стояв, отже ні з ким стороннім не бачився, хто міг би знати більше за мене про новини. Я пішов в гастроном на Хрещатик з тим, щоб там купити де-що з їжі й поїхати в Голосіїв. Була неділя – вихідний день. О 12год. в гастрономі застала повітряна тривога. Особливого враження вона на більшість публіки не справила. Відбувались тривоги і раніше (учбові – *О. Б.*)... Правда міліціонер випроваджував усіх з крамниць значно ретельніше, ніж звичайно, навіть тих, хто вже з чеком стояв у черзі за ковбасою. Почали виходити чинно, майже спокійно...розповідали, що на Подолі є вже забиті...

Коли виходили з крамниць, саме виголошував промову голова ради народних комісарів Молотов...

Я зрозумів – дійсно війна”⁷.

Далі спогади М. Ясинського охоплюють визначені періоди або їх зміст, характеризують назви, і тільки день 19.09.1941, коли у Київ увійшли німці, виділений ним окремо:

23.06. – 8.07.1941

“Установи продовжували працювати майже безперебійно. Лише масова мобілізація внесла зміни в складі робітників..., характері роботи...”

Прилітали німецькі літаки, кидали бомби. Одного ранку ледве зішло сонце, з боку Печерська по лінії бульв. Шевченка пролітали німецькі бомбовози. Їх було 20...⁸

8.07. – 9.07.1941

“Ніч з 8-го на 9-те липня була дуже тривожна... Почали палити різні документи, над Києвом стояв дим, в повітрі носились клапті перегорілого та недогорілого паперу, по вулицях і тротуарах вітер носив ті ж чорні клапті. Палили партійні, професійні матеріали, канцелярські, бухгалтерські... Накази, персональні справи...Нищення документів тривало днів три-чотири...”⁹

Евакуація

“Від’їзд з Києва почався...ще до 8.07., з 8-го став дуже помітним, з 6.08. перейшов у масовий...Квартири залишали з усім, що там було...”¹⁰

Ніч з 18.09. на 19.09.1941

“На вулицях багато народу. В місті вибухи. Горить вантажна станція, зав. “Більшовик”...Небо в загравах. Грабують крамниці, квартири

втікачів. Несуть портфелі, відрами вино, мішки борошна. Голосно розповідають один одному про “успіхи”. “Активізувались” навіть дехто з сестер і внуків академіків, дочок поетес, телефоністки, прибиральниці... Це ті, що сприйняли ще з перших років ХХ стор. гасло :

“Нам байдуже – чи зло, чи добро –

То все прояви природи одної...”

“Дехто ночує в бомбосховищах... Дехто плаче. Де причина поразки? Гнитючий настрій!...”¹¹

19.09.1941.

“На Хрещатику людей мало. В гастрономі лише краби по 6 крб... крик:

“Зірвали Критий ринок!” (брехня). Несуть радіоприймачі... Тема про грабування – найактуальніша...

Коло 2-ої години дня з бульв. Шевченка по вул. Франка проїхала машина. Кулемет ішов за машиною причеплений. На машині німці... Через півгодини – німецький мотоцикліст з вул. Фундукл. (Фундуклеївської, в радянські часи – Леніна, нині – Богдана Хмельницького – О. Б.) в бік бульвара Шевченка.

Київська публіка перед тим дуже хвилювалась... грабунки – все це наводило жах. Боялись наступної ночі. Коли проїздили німці, люди стояли коло воріт, коло парадних дверей... Стало легше дихати...”¹²

Чи легко дихалось киянам під час німецької окупації міста Києва – це вже інше питання – концтабори для радянських військовополонених в Дарниці, на Сирці та вулиці Керосинній, Бабин Яр, масові розстріли заручників за дії підпільників і навіть ліквідація самого музею-архіву як такого, що не виправдав надії окупантів, але все це було пізніше. Ніхто з киян, що залишились в місті, цього не знав та і не міг знати наперед.

¹ Держархів Київської обл., ф. Р-2412, оп. 2, спр. 244, арк. 43.

² Музей-архів Переходової доби. Пофондовий путівник. Укладач Ольга Беляя. – К., 2002, с. 11. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 3206, оп. 5, спр. 1, арк. 84–87. Там само, оп. 295, спр. 8167, арк. 1.

³ Держархів Київської обл., ф. Р-2412, оп. 2, спр. 198, арк. 1–12 зв.

⁴ Там само, оп. 1, спр. 29, арк. 2, 28–29.

⁵ Тоді Держархів Київської обл. носив назву Київського обласного державного архіву. Науково-довідковий апарат архіву: справа фонду Р-910.

⁶ Там само, справа фонду Р-2412. Перше надходження до архіву матеріалів МАПД датоване жовтнем 1945 р.

⁷ Держархів Київської обл., ф. Р-2414, оп. 2, спр. 198, арк. 12–12 зв.

⁸ Там само, арк. 11–11 зв.

⁹ Там само, арк. 10–10 зв.

¹⁰ Там само, арк. 8 зв.

¹¹ Там само, арк. 3 зв.–3.

¹² Там само, арк. 3, 2, 2 зв.

Впервые публикуется документ из архивного фонда “Музей-архив Переходной эпохи Киевской городской управы”, который позволяет взглянуть на события первых месяцев Великой Отечественной войны в столице Украины глазами киевлянина Н. Ясинского. Однако, читая его воспоминания, нужно учитывать, что писались они во время немецкой оккупации города для демонстрации на документальной выставке, которая готовилась в экспозиции музея-архива под патронатом оккупантов.

Ключевые слова: Государственный архив Киевской области; музей-архив Переходной эпохи; воспоминания; война; Киев; немецкая оккупация.

There is published the document of the “Museum Archives of the Transition Period of Kyiv City Council” fond, that allows to see the first months events of Great Patriotic War in the capital of Ukraine by the eyes of average kyivan M.Yasyns’kyi. But reading his memories we should remember that he wrote them under the Nazi occupation for the documentation exhibition, prepared in the exposition of Museum Archives by occupants.

Keywords: The State Archives of Kyiv Region; the Museum Archives of Transition Period; memories; the war; Kyiv; Nazi occupation.